

FOSFOR

nummer 3

**HARD LABEUR VOOR
BIOBRANDSTOFFEN**

COVERFOTO © PIET DEN BLANKEN
IN CENTRAAL- EN ZUID-AMERIKA ZETTEN INVESTEERDERS MASSAAL IN OP HET VERBOUWEN VAN SUIKERRIET,
ALS GRONDSTOF VOOR BIOBRANDSTOFFEN. HARD LABEUR VOOR DE SUIKERRIETKAPPERS OP DE VELDEN.

04

20

07

18

22

04 FOCUS
DE WAARHEID OVER
BIOBRANDSTOFFEN

18 UIT HET ZUIDEN
DE PRIJS DIE CENTRAAL-AMERIKA
BETAALT VOOR BIOBRANDSTOFFEN

07 INTERVIEW
NEEN TEGEN VRIJHANDELS-
AKKOORD EN BIOBRANDSTOFFEN

20 EN BIJ ONS
AFVAL: HET GROENE GOUD
VAN DE TOEKOMST

09 JAARVERSLAG
SAMENGEVAT: **FOS** IN 2012

22 OP BEZOEK BIJ
YVES IN CUBA

17 IN BEWEGING
KOOK MEE VAN WOEDE

23 KEUKENTIP
CUBAANSE AJIACO

FOSFOR is een uitgave van **fos** - Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking **NEGENDE JAARGANG** nummer 3 (juli-augustus-september 2013) **SAMENSTELLING EN EINDREDACTIE** Liesbet Vangeel **VORMGEVING** sp.a grafische dienst **DRUKKERIJ** Druk in de weer - gedrukt met vegetale inkt op 100% gerecycleerd papier **MEDEWERKERS** Stiene Billen, Machteld Dhondt, Frank Lensink, Yves Van Gijssel en Jo Vervecken **FOTO'S** © **fos** tenzij anders vermeld. **MEER NIEUWS** van **fos** ontvangen? Abonneer je op onze maandelijkse E-nieuws via www.fos-socsol.be en word fan van **fos** op [f](https://www.facebook.com/fossocsol) via www.facebook.com/fossocsol

MET DE STEUN VAN

Met de steun van
DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

*Annuschka Vandewalle,
Algemeen Secretaris*

In het Zuiden schieten suikerriet- en palmplantages als paddestoelen uit de grond, om de nodige grondstoffen voor biobrandstoffen te produceren. De biobrandstoffen zijn voor ons, de negatieve gevolgen voor het Zuiden.

Geen voedsel in de brandstoftank

De opwarming van de aarde en de klimaatverandering hangen ons als een donkere wolk boven het hoofd. Aan hoge snelheid verbranden we fossiele brandstoffen, reserves die miljoenen jaren werden opgebouwd, souperen we nu in enkele eeuwen tijd op. Het dreigende tekort aan brandstoffen en de noodzaak om onze CO₂-uitstoot te verminderen, doen velen kijken in de richting van biobrandstoffen.

Het woord klinkt mooi. 'Bio' doet meteen vermoeden dat het om een groen en duurzaam alternatief gaat. 'Bio' verwijst echter niet naar de biologische teeltwijze van de grondstoffen voor biobrandstoffen, maar naar biomassa, de biologische afbreekbare fractie van producten uit de landbouw, bosbouw of ander afval. En daar wringt het schoentje; er wordt momenteel sterk

ingezet op biobrandstoffen die afgeleid zijn uit landbouwgewassen zoals suikerriet en Afrikaanse palm. Er zijn grote hoeveelheden landbouwgrond voor nodig, grond die eigenlijk bestemd is voor de productie van voedsel. Landen die voordien voedselexporteurs waren, voeren nu steeds meer voedsel in, waardoor de prijzen stijgen en meer mensen honger lijden.

De agro-industrie levert bovendien voornamelijk slecht betaalde, zware tijdelijke arbeid op, die vaak informeel (zonder arbeidsrechten!) wordt aangeboden.

Onze partners in het Zuiden luiden daarom de alarmbel! Onze vraag naar hernieuwbare energiebronnen mag niet ten koste gaan van de voedselzekerheid en waardige werkomstandigheden in het Zuiden!

STELLING ★ BIOBRANDSTOFFEN ZIJN DÉ OPLOSSING VAN DE TOEKOMST. WE MOETEN DAN OOK VEEL MEER INVESTEREN IN DE PRODUCTIE ERVAN.

Het zijn de ontwikkelde landen die dit idee verkocht hebben aan ontwikkelingslanden zoals Colombia om hun afhankelijkheid van olie te verminderen en hun machines en auto's draaiende te kunnen houden. De Afrikaanse palm- en suikerrietplan-

tages en fabrieken zouden het leefmilieu beschermen en werkgelegenheid creëren. De werknemers en vakbonden weten wel beter. Het water en de grond worden vervuild, gronden worden ingepikt, de voedselproductie daalt en de voedselprijzen stijgen, werknemers worden uitgebuit. Hoe kunnen biobrandstoffen de oplossing van de toekomst zijn, als de mensen zullen sterven van honger? Wij pleiten voor een duurzame landbouwhervorming, het stimuleren van de kleine landbouw en de afschaffing van de onderaanneming.

Jaime Díaz Ortiz | algemeen secretaris SINTRA MAGRA, Nationale Vakbond van Werknemers uit de Industrie van de Vetrerie en Voedselproducten, Colombia

In ons beleid t.a.v. biobrandstoffen moeten we kritisch zijn, maar anderzijds oppassen dat we het kind niet met het badwater weggooien. Een verstandig gebruik van duurzame biomassa blijft noodzakelijk voor het counteren van de opwarming van de aarde en de afbouw van onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Daarom is een transitie richting duurzame biobrandstoffen (uit afvalstromen, algen...) noodzakelijk. Nieuwe inzichten in de impact op landgebruik in het Zuiden moeten vertaald worden in nieuwe duurzaamheidscriteria op Europees en Belgisch niveau. Ook ik vind dat de transitie naar meer duurzame biobrandstoffen te traag verloopt, maar heb geleerd uit het verleden. Laat ons niet halsoverkop een markt voor niet-conventionele biobrandstoffen creëren die nadien onwenselijk blijkt te zijn. Want dat overkwam ons toen we in 2006 de eerste generatie brandstoffen introduceerden.

Bart Martens | Vlaams parlementslid en Senator voor sp.a.

De waarheid over biobrandstoffen

A photograph of a worker in a red cap and blue shirt using a long pole to harvest palm fronds in a plantation. The worker is standing on the ground, reaching up with the pole to cut the fronds of a tall palm tree. The background shows a dense plantation of palm trees under a bright sky.

Op heel wat vruchtbare gronden in de Andesregio die gebruikt werden voor voedselteelt, verbouwt men vandaag gewassen waaruit biobrandstoffen worden gegenereerd. De vraag naar biobrandstof stijgt; Europa wil tegen 2020 10% van de brandstof voor transport uit hernieuwbare energie halen. Maar zijn biobrandstoffen wel zo bio of groen als de term doet vermoeden? En wat zijn de gevolgen voor de landarbeiders die instaan voor de productie van de grondstoffen voor biobrandstoffen?

FOTO LINKS Palmbomen zover het oog reikt. De Colombiaanse overheid wil 3,5 miljoen ha landbouwgrond voorzien voor Afrikaanse palmplantages, gericht op export van biodiesel. FOTO RECHTS De grote agrobedrijven hebben de hele productieketen in handen: van het verbouwen van de gewassen tot het verwerken van de palmolie tot biodiesel.

VELDEN VOL BIOMASSA

In de Andesregio worden duizenden hectaren landbouwgrond ingenomen voor de productie van grondstoffen voor biobrandstoffen. Colombia is dé kampioen in de productie van palmolie en bio-ethanol. In 2011 besloegen Afrikaanse palm- en suikerrietplantages 645.678 ha landbouwgrond. De Colombiaanse overheid heeft echter plannen om in de toekomst 3,5 miljoen ha te gaan benutten voor elk van deze teelten, in totaal dus 7 miljoen ha, om de toenemende vraag naar biobrandstoffen te beantwoorden. Ook in Ecuador en in Peru worden om dezelfde reden steeds meer Afrikaanse palmbomen en suikerriet verbouwd.

EEN STUKJE GESCHIEDENIS

In Ecuador en Colombia verbouwt men de Afrikaanse oliepalm sinds 1960 op grote schaal voor commerciële doeleinden. In Peru begon men pas met deze teelten midden jaren '70. Vanaf 1990 nam wereldwijd de vraag naar palmolie voor voedingsproducten zoals chocolade, gebak, sauzen, chips, margarine, snoepjes en voorbereide maaltijden sterk toe. Vanaf 2000 ontstond de vraag naar palmolie voor de productie van biobrandstoffen. Momenteel is Colombia de belangrijkste producent van palmolie in Latijns-Amerika met 951.000 ton palmolie in 2011. 36,7% hiervan was bestemd voor de nationale voedingsindustrie of diende als grondstof voor andere producten zoals zeep en cosmetica, terwijl reeds 46,5% diende als grondstof voor biodiesel. Ecuador is de tweede grootste producent van Latijns-Amerika met een productie van 380.301 ton palmolie in 2010. Peru komt op een vierde plaats met een bebouwde oppervlakte van 50.000 hectaren. Alle drie de landen proberen profijt te halen uit de toenemende vraag naar biobrandstoffen.

Deze toenemende vraag heeft alles te maken met de wetgeving in de EU, de VS en Canada die een bepaald percentage biobrandstof in benzine en diesel oplegt. Bovendien promoten verschillende internationale instanties biobrandstoffen als bron van groene energie die moet bijdragen aan de strijd tegen de klimaatopwarming. Ze stellen biobrandstoffen voor als een alternatief voor de fossiele brandstoffen, en als bron van investeringen, ontwikkeling en landelijke werkgelegenheid. Maar wat is hier nu van waar?

DE WAARHEID OVER 'BIO'-BRANDSTOFFEN

We zouden beter spreken van "agrobrandstoffen", want we weten intussen dat brandstoffen verkregen uit biomassa geen al te hoog biogehalte hebben en dat ze de klimaatopwarming eerder in de hand werken dan tegengaan. Daar zijn verschillende redenen voor: de ontbossing, de vermindering van de biodiversiteit, de vervuiling van de grond en van waterbronnen omwille van het intensief gebruik van kunstmeststoffen, veranderingen in het grondgebruik, uitputting van waterbronnen, en verarming van de grond die gecompenseerd wordt door een nog groter gebruik van herbiciden en pesticiden.

Wij spreken van agrobrandstoffen, want een hoog biogehalte hebben 'bio'-brandstoffen niet

den. De productie van agrobrandstoffen heeft bovendien een grote impact op de productie van voedsel. Grote hoeveelheden voedselgewassen worden niet meer gebruikt om hongerige monden te voeden, maar dienen als grondstof voor de productie van agrobrandstoffen. Daardoor stijgen de voedselprijzen; prijsstijgingen leiden vanzelfsprekend tot meer honger.

EEN POLITIEKE KEUZE

De oliepalm- en suikerrietteelten zorgen bovendien voor een grotere concentratie van grond in handen van economische machthebbers. De ongelijkheid die kenmerkend is voor het platteland in Colombia, Ecuador als Peru wordt nog groter. Op het Colombiaanse platteland bijvoorbeeld, is 77% van de grond in handen van 13% eigenaars. Op die manier wordt er een industrieel landbouwmodel zonder boeren gecreëerd. De boeren verliezen hun grond en hebben geen andere optie dan te gaan werken voor de olie-

'Bio' staat niet voor een groen en duurzaam alternatief. 'Bio' verwijst immers niet naar de biologische teeltwijze van de grondstoffen voor biobrandstoffen, maar naar biomassa. Dit is de biologische afbreekbare fractie van producten uit de landbouw, bosbouw of ander afval.

palm- en suikerrietbedrijven die gekend staan voor het uitbuiten van hun werknemers.

In Colombia is de agro-industrie gericht op export één van de vijf motoren die voor vooruitgang moeten zorgen, naast woningbouw, infrastructuur, mijnbouw en innovatie. Maar ook in Ecuador en Peru zet de regering in op grootschalige exportlandbouw. Dit is een politieke keuze die wordt vertaald in een beleid dat de uitbreiding van oliepalm- en suikerrietplantages stimuleert. Het zwengelt de industrie aan en geeft een duwtje in de rug voor het op de markt brengen van suiker en oliepalm door middel van subsidies, kredieten en belastingvrijstellingen voor de producenten. Daarnaast zijn er ook in Colombia, Peru, en Ecua-

meesten werken op de plantages tegen een hongerloon, zonder veiligheidsvoorzieningen en sociale zekerheid, en dit terwijl de voedselprijzen maar blijven stijgen. Velen krijgen rugproblemen omwille van het zware kapwerk, of ziektes die te wijten zijn aan de kunstmeststoffen en pesticiden, zonder vangnet om op terug te vallen, waardoor ze terechtkomen in de armoede. Naast het niet uitbetalen bij arbeidsongeschiktheid, krijgen de arbeiders af te rekenen met collectieve ontslagen, bevrozing van de lonen, het niet respecteren van de pauzes, het uitbetalen van 60% van de lonen en 40% als bonus, om minder sociale bijdragen te moeten betalen, enz. In Colombia werkt maar liefst 70% in onderaanneming. Zowel in Colombia als in Peru zijn er bovendien koppelbazen aan het werk

dor wetten uitgevaardigd die het mengen van bio-ethanol en biodiesel met fossiele brandstoffen voor het transport verplicht maken, waardoor er een nieuwe nationale afzetmarkt gecreëerd wordt. In elk land gaat het bovendien om een aantal economische groepen die de palmoliemarkt in handen hebben. Hun economische macht wordt vergroot doordat ze de hele productieketen onder controle hebben, van het verbouwen van de gewassen tot het verwerken van de palmolie in voedingsproducten of tot biodiesel. Tenslotte nemen de overheden het niet zo nauw met de controle op deze economische activiteit. Ze treden niet (streng) op tegen schendingen van arbeids- en mensenrechten, milieurechten en de rechten van lokale gemeenschappen.

GEVOLGEN VOOR DE LANDARBEIDERS

Duizenden landarbeiders trekken er alle dagen op uit om in de broeiende hitte palmvruchten of suikerrietstengels te kappen voor de productie van biobrandstoffen. De meeste van deze landarbeiders waren vroeger kleine boeren. Maar waar er vroeger maïs, rijst, bonen, maniok, ananas en watermeloen verbouwd werden en de rivieren vol vis zaten, zie je nu niets anders meer dan Afrikaanse palmbomen of suikerrietvelden, zo ver de horizon reikt, en staat vis nog zelden op het menu. De kleine stukken grond zijn ingenomen door de grote bonzen uit de agro-industrie. Zij zijn de enige bron van werkgelegenheid in de omgeving. De landarbeiders zijn volledig aan hen overgeleverd. De

die met een hoop valse beloften arbeiders ronselen voor de palmplantages in andere regio's van het land. Zij komen bedrogen uit en moeten werken zonder contract, aan een miserabel loon, minstens tot ze hun 'schulden' hebben afbetaald naar aanleiding van de gemaakte 'reiskosten' en kosten voor medische onderzoeken. Soms wordt zelfs hun identificatie afgenomen en is er dus sprake van slavernij.

WAT KUNNEN WE HIERAAN DOEN?

Als consument in het Noorden moeten we ons ervan bewust zijn dat biobrandstoffen niet zo groen zijn als ze worden voorgesteld en dat er in de ontwikkelingslanden waar de grondstoffen voor de biobrandstoffen vandaan komen, een hoge prijs betaald wordt om onze auto's aan het rijden en onze machines aan het draaien te houden. Het is dus hoog tijd om na te denken over het ontwikkelingsmodel dat we willen. Voedsel dat niet meer dient om hongerige monden te voeden maar wel eindigt als agrobrandstof, draagt immers bij tot het hongerprobleem. In het Zuiden kunnen we ons steentje bijdragen zoals *fos* doet, door het organisatieproces van de arbeiders te steunen, en aan beleidsbeïnvloeding te doen om de arbeids- en levensomstandigheden op de plantages te verbeteren, en om de kleine landbouw opnieuw te stimuleren. 🌟

TEKST JO VERVECKEN

Neen tegen vrijhandelsakkoord en biobrandstoffen!

Eind 2012 keurde het Europees parlement het vrijhandelsakkoord tussen de EU, Colombia en Peru goed. Als alle lidstaten het goedkeuren, treedt het akkoord in voege. Wat vind je van dit akkoord?

Wij zijn er niet blij mee. Volgens ons zal dit vrijhandelsakkoord nefaste gevolgen hebben voor het Colombiaanse volk. We beschikken in Colombia niet over de technologie en het kapitaal om te concurreren met Europese landen. De landbouwers in Europa - ook de kleine boeren - krijgen subsidies; zelfs als de oogst verloren gaat. In Colombia is dat niet zo; kleine en middelgrote producenten krijgen geen subsidies en zijn niet zeker van een afzetmarkt. Hoe kunnen we hiermee concurreren? Voor de kleine producenten zal een vrijhandelsakkoord geen voordelen opleveren.

Vrije handel zal allicht veel buitenlandse investeringen met zich meebrengen. Kunnen die volgens jou niet bijdragen aan de ontwikkeling van het land?

Als het vrijhandelsakkoord met Europa er door komt, zal de Colombiaanse overheid alle buitenlandse investeerders inderdaad met open armen ontvangen. Eender wie lijkt welkom in Colombia. De deuren staan open voor grote multinationals die onze mijnen en gronden komen exploiteren. Volgens ons zet de overheid ons vaderland in uitverkoop, om het weg te geven aan de hoogste bidder. Maar de opbrengsten zullen echter niet in Colombia blijven. Ze komen rechtstreeks in de zakken van de grote economische groepen en multinationals terecht. Er is geen sprake van herverdeling gericht op de algemene ontwikkeling van het land, op onderwijs, innovatie en technologie, ...

Tegenstanders van het vrijhandelsakkoord vrezen dat biobrandstoffen een van de belangrijkste exportproducten naar Europa zullen worden. Vanwaar die bezorgdheid?

In Colombia wordt de laatste jaren volop ingezet op agrobrandstoffen, of biobrandstoffen zoals de regering ze graag noemt. Uitgestrekte landbouwgebieden worden vol geplant met suikerriet, suikerbiet en Afrikaanse palm, voedingsgewassen die niet langer dienen om mensen te voeden, maar om biobrandstoffen voor transport te produceren. Het gaat om extensieve monoculturen die veel grond vragen. In een land waar grond al jarenlang de inzet is van het gewapend conflict en waar de voedselzekerheid in het gedrang komt, is het gebruik van miljoenen hectaren vruchtbaar land voor de productie van biobrandstoffen niet verantwoord. Bovendien laten de werkomstandigheden op de suikerriet- en palmplantages te wensen over.

Voorstanders maken zich sterk dat er extra werkgelegenheid zal komen en dat men erop zal toezien dat het milieu en de mensen- en arbeidsrechten gerespecteerd worden.

Wij kunnen aantonen dat de mensen- en arbeidsrechten nu reeds met de voeten worden getreden. Waarom dan een akkoord aangaan? Extra werkgelegenheid is goed, maar het moet wel gaan om waardig werk! De landarbeiders op de Afrikaanse palm- en suikerrietplantages werken vaak in slechte omstandigheden. Door de opkomst van het systeem van onderaanneming is het erg moeilijk om waardige werkomstandigheden en een eerlijk loon, in overeenstemming met het harde werk, te bekomen. Duizenden mensen worden op deze manier tewerkgesteld.

AIDÉ MORENO
NATIONALE EENHEIDS-
VAKBONDSFEDERATIE VAN
LANDBOUW FENSUAGRO.

Aidé Moreno is de nationale secretaris voor Solidariteit en Mensenrechten bij de Nationale Eenheidsvakbondsfederatie van de Landbouw, partner van **fos** in Colombia. De federatie bestaat al meer dan 35 jaar, groepeerde alle vakbonden van Colombiaanse landarbeiders en telt ongeveer 80.000 leden. Vanuit haar functie strijdt Aidé voor de rechten van de arbeiders in de agro-industrie.

Wij willen een verbod op onderaanneming, zodat duidelijk is wie de werkgever is en wie dus de verantwoordelijkheid voor veilige en waardige werkomstandigheden draagt. De meeste arbeiders kennen hun rechten niet en blijven hard werken voor een hongerloon. Ze hebben weinig andere keuze. Vele kleine boeren werden verdreven van hun stukje land, waardoor ze nu niet anders kunnen dan werken voor de grote multinationals. FENSUAGRO zal blijven strijden voor de rechten van deze arbeiders! ✨

TEKST LIESBET VANGHEEL

MANIFIESTA

ManiFiesta, dat is het Feest van de Solidariteit in België. **fos** mag op dit feest uiteraard niet ontbreken en zal met een stand aanwezig zijn in het internationaal dorp. Kom ons gezelschap houden en geniet verder van de gevarieerde waaier aan activiteiten: debatten, concerten, cultuur, dansinitiaties, film, talrijke activiteiten voor de kids in het kinderdorp en noem maar op. Bekijk het volledige programma op www.manifiesta.be. ✨

WINNAARS GEKEND!

In heel wat loketten van de Socialistische Mutualiteiten en het ABVV en op talrijke evenementen kon je dit voorjaar meedoen aan onze campagne-wedstrijd.

De drie vragen op het deelnemingsformulier waren niet makkelijk. Enkel wie aandachtig de campagne-folder over het recht op waardig huishoudwerk en de situatie in Bolivia doornam, kon de antwoorden vinden.

In totaal waagden iets meer dan 3000 mensen hun kans. Tijdens de Algemene Vergadering van **fos** op 20 juni trokken de onschuldige handen van Ludo Nelen en Lieven Vanhoutte van het Vlaams ABVV en de Algemene Centrale en Frieda Ardies en Rik Thys van de Socialistische Mutualiteiten, 4 gelukkige winnaars: Daniël D'Haene, Sarah Vanaken, Chodon Tsering en Laura Matamala. Zij krijgen een weekend aan zee of in de Ardennen in een van de vakantiecentra van Floréal, La Rose des Sables of Le Petit Rouge cadeau.

Proficiat! Wij wensen Daniël, Sarah, Chodon en Laura een aangenaam en spetterend weekendje aan zee of in de Ardennen toe. Met dank aan De Algemene Centrale - ABVV, FSMB en de Voorzorg Limburg. ✨

15 SEPT

Violen voor het goede doel
ZONDAG 15 SEPTEMBER 2013

fos Kapellen organiseert een viool- en celloconcert, ten voordele van **fos** en 11.11.11. De muzikanten, erkende vluchtelingen uit Moldavië, brengen de Goldberg Variaties van J.S. Bach. Kaarten kosten 8 euro en zijn te bestellen via Albert De Paep (voorzitter@foskapellen.be of 0486 06 66 52)

VOORWOORD

Alain André
voorzitter

Dirk Van Der Maelen
erevoorzitter

Annuschka Vandewalle
algemeen secretaris

Gezondheid is een mensenrecht

2012 stond opnieuw helemaal in het teken van het Recht op Gezondheid Wereldwijd. **fos**, ABVV, de Socialistische Mutualiteiten en sp.a sloegen de handen in elkaar om van het recht op gezondheid een realiteit te maken.

De uitdaging om iedereen toegang tot gezondheid te bieden is enorm. Al te vaak worden mensen uitgesloten. Omdat de afstand tot de gezondheidsdiensten te groot is. Of omdat er helemaal geen gezondheidsdiensten zijn. Omdat gezondheidszorg voor velen onbetaalbaar is. Omdat een vangnet dat dient als buffer tegen armoede ontbreekt. Arm maakt ziek en ziek maakt arm.

Gezondheid is nochtans een mensenrecht. Daarom moeten we ervoor strijden! Samen met onze partners in het Zuiden: organisaties van moedige mensen die een strijd leveren voor de sociale en economische rechten van de gewone mens. **fos** steunt deze organisaties, zodat ze kunnen opkomen voor het recht op gezondheid en het recht op waardig werk. Wij danken alle partners in Noord en Zuid, alle medewerkers en vrijwilligers voor hun inzet om van gezondheid en waardig werk rechten voor iedereen te maken. Wat onze strijd in 2012 opleverde, leest u in deze bijlage.

Campagne

RECHT OP GEZONDHEID WERELDWIJD
"GEEF DE MINISTER EEN STEVIGE PRIK"

Onder dat motto zette **fos** in 2012 de campagne voor het Recht op Gezondheid Wereldwijd, verder. Met een sterke call to action ook, nl. onze minister van Ontwikkelingssamenwerking rechtstreeks aanspreken om van het recht op gezondheid een prioriteit te maken. Al onze politieke eisen werden samengebracht in het "Charter voor Gezondheid Wereldwijd".

Margarita Posada, woordvoester van de Burgeralliantie tegen de Privatisering van de Gezondheid, partner van **fos** in El Salvador, nam een prominente plaats in onze campagne in. Ze gaf in aanwezigheid van de kopstukken van alle campagnepartners mee de aftrap tijdens onze startdag. De dagen nadien ging Margarita op verschillende plaatsen in Vlaanderen, o.a. tijdens Café Solidarité in alle provincies, getuigen over de gezondheidssituatie in haar land.

Op 5 september 2012 sloten we de tweejarige campagne spectaculair af: met een megaspuit gingen we de minister echt een prik geven. **fos**, Wereldsolidariteit en hun campagnepartners trokken met deze ludieke actie de aandacht van de minister op hun campagnethema. Samen overhandigden we de handtekeningen van 181 organisaties en 73.499 individuen. Magnette ondertekende zelf ook en maakte er zo 73.500 van. Hij feliciteerde nadien alle betrokken organisaties voor hun campagne en bevestigde het belang van het thema gezondheid binnen de ontwikkelingssamenwerking.

ANTWERPEN GAAT KROM VOOR PERU

De VoorZorg Antwerpen, VIVA-SVV, S-Plus, VFG en fos-Kapellen bundelden in 2012 de krachten om het thema toegankelijke gezondheidszorg in Peru in de kijker te zetten.

In 2011 zamelde De VoorZorg reeds geld in voor de koffieboeren in Peru. In 2012 werd er opnieuw gefietst voor Peru, maar deze keer voor de bananenboeren.

Op 19 mei organiseerden de verschillende organisaties een groot benefietfeest onder de noemer "Wij gaan krom voor Peru". De lokale afdelingen legden een hartverwarmende creativiteit aan de dag. De cupcakes, zelfgemaakte kaarsen en optredens waren een succes! In de zomer konden ook loketbezoekers hun steentje bijdragen en deelnemen aan de actie. Wachten in de loketten kon op een wel heel sportieve en solidaire manier: je kon "krom gaan voor Peru" door enkele kilometers te fietsen op rollen; mits een bijdrage ten voordele van Peru.

Het project bracht maar liefst 1343,86 euro op voor de bananenboeren in Peru, verenigd in CNCJ. Onder andere met dit geld werden volledig uitgeruste EHBO-koffers aangekocht. De gezondheidspromotoren onder de bananenboeren in de regio Piura kregen bijhorende vormingen. Ook zij "bogen zich krom" en voltooiden eind 2012 met succes een opleiding van 7 dagen. Dit alles door de in Antwerpen ruim bij elkaar gefietste steun. GRACIAS! ✨

VLAAMS-BRABANT DUKT IN DE MALETA

Sinds 2006 faciliteert fos een partnerschap tussen FSMB en de Ecuadoraanse vrouwenrechtenorganisatie Mujeres por la Vida (Vrouwen voor het Leven) en FENOCIN (Nationale Confederatie van Boeren, Inheemse volkeren en Afro-Ecuadoranen). In 2009 kwamen een aantal mensen van Mujeres por la Vida op bezoek in België.

Eind 2012 was het tijd voor een tegenbezoek. Vier medewerksters van VIVA-SW trokken naar Ecuador. Gewapend met vier informatieve koffers rond diverse gezondheidsthema's trokken ze naar hun partners en "dokken ze samen in de maleta". Twee weken namen de plaatselijke fos-medewerkers de FSMB-reizeigers mee op veldbezoeken, naar activiteiten en workshops georganiseerd door en samen met de partners, en zelfs op gesprek met de bevoegde gezondheidsinstanties die ze proberen te beïnvloeden. Zo maakten ze kennis met de Ecuadoraanse context en samenleving in het algemeen, en met de gezondheidssituatie en met het beleid in het bijzonder. De nood aan een toegankelijke en kwaliteitsvolle gezondheidszorg is hoog; het werd duidelijk dat de partnerorganisaties hier een belangrijke rol te spelen hebben.

Alle kennis, ervaringen en informatie die de reizigers opdeden, verwerken zij nu in het educatief project "Duik in de maleta". Met een maleta, of koffer, gaan zij de boer op bij hun collega's, de achterban van FSMB en de leden van de verschillende socioculturele vzw's, met de bedoeling om het positieve verhaal te vertellen van mensen met power die strijden voor hun rechten. Zo hopen ze meer mensen warm te maken voor solidariteit met de partnerorganisaties in Ecuador. Voor alle partijen was deze reis een verrijkende ervaring, zowel op menselijk als op inhoudelijk vlak! ✨

MARIELA CASTRO UIT CUBA OP BEZOEK!

In september 2012 kregen fos, sp.a, ABVV en de Socialistische Mutualiteiten, Mariela Castro uit Cuba op bezoek. Mariela, dochter van huidig president Raúl Castro en van feministe Vilma Espín, kwam in België spreken over het baanbrekend werk van haar organisatie CENESEX op het gebied van seksuele gezondheid en seksuele diversiteit en over de socio-economische hervormingen waar het land voor staat.

Voor Cenesex (Centro Nacional de Educación Sexual) is iedere vorm van discriminatie onaanvaardbaar. Iedere Cubaan, ongeacht ras, klasse, sekse én seksuele voorkeur moet gelijk behandeld worden. In een cultuur waar het machismo nog steeds dominant is, is dit niet altijd evident, al zijn er al heel wat stappen in de goede richting gezet. Cenesex blijft via wetenschappelijk onderzoek, seksuele opvoeding en wetvoorstellen ijveren voor een algemene emancipatie van alle Cubanen, inclusief holebi's en transseksuelen.

Met het oog op de socio-economische hervormingen die al een tijd de Cubaanse politieke agenda domineren, wees Mariela Castro vooral op het belang van het behoud van de sociale verworvenheden van de revolutie. Er is hard gestreden voor een egalitair beleid, waarin onderwijs, gezondheidszorg en sociale bescherming voor iedereen centraal stonden. Er is nood aan een sterkere Cubaanse economie, maar het beleid dat men hiertoe zal voeren, mag in geen geval afbreuk doen aan de positieve verworvenheden van het socialisme, luidde de boodschap. ✨

fos in het Zuiden

CENTRAAL-AMERIKA DE STRIJD VAN ACCPS WERPT ZIJN VRUCHTEN AF

2013 is goed begonnen voor de 6 miljoen inwoners van El Salvador. De prijs van 4.406 geneesmiddelen gaat binnenkort met gemiddeld 40 tot 50% dalen. Men mag niet

vergeten dat volgens een recente studie van de Nationale Directie voor Geneesmiddelen de prijzen van de geneesmiddelen in El Salvador 35% hoger liggen dan in de buurlanden, met winstmarges die de verkoop van geneesmiddelen enorm lucratief maakten. Deze doorbraak is zonder twijfel de grote verdienste van de georganiseerde civiele samenleving, met de Alliantie tegen de Privatisering (en commercialisering) van de Gezondheid – ACCPS (partner van *fos*) op kop. Meer dan 10 jaar heeft dit burgerplatform gestreden voor een wijziging van de wet op de geneesmiddelen. De vreugde was dan ook groot toen het parlement op 22 februari 2012 een nieuwe wet goedkeurde, die de procedures voor prijsbepaling en kwaliteitscontrole van de geneesmiddelen zou gaan regelen. Begin 2013 werd een lijst van (voorlopig) 4.406 geneesmiddelen uitgebracht, met voor elk product de maximum verkoopprijs die een apotheek aan de burgers mag aanrekenen. Dit is een hele vooruitgang! ✚

CENTRAAL-AMERIKA SOCIALE ZEKERHEID HOOG OP DE SYNDICALE AGENDA

De crisis zorgt ervoor dat ook in Centraal-Amerika het systeem van sociale zekerheid onder vuur ligt. Het stelsel van sociale verworvenheden, dat de afgelopen decennia is opgebouwd

voor een klein deel van de werkende bevolking, dreigt te bezwijken onder de huidige hervormingsdruk van het IMF, regeringen en ondernemersorganisaties. *fos* ondersteunde in Nicaragua in 2012 de ontwikkeling van een alternatief syndicaal hervormingsvoorstel, om te voorkomen dat arbeid(st)ers de rekening van de crisis gepresenteerd krijgen. Er werd het hele jaar hard gewerkt aan het wetsvoorstel. Om het kracht bij te zetten zamelden de vakbondsleid(st)ers meer dan 15.000 handtekeningen in. Begin 2013 nam Alba Palacios, eerste secretaris van het nationale parlement, het wetsvoorstel samen met de handtekeningen in ontvangst. Het is nog onduidelijk of het voorstel uiteindelijk voldoende steun zal verkrijgen binnen het parlement. Hoewel er geen algemene consensus was binnen de syndicale beweging, heeft het voorstel wel bijgedragen aan een gezonde, diepgaande en open discussie over een complex thema binnen de vakbeweging en in de samenleving. Dit is van groot belang voor de ontwikkeling van een zinvolle sociale dialoog en participatieve besluitvorming. ✚

ZUID-AMERIKA AANDACHT VOOR VEILIGHEID EN GEZONDHEID OP HET WERK

In Colombia sterven dagelijks 3 werknemers tijdens het beoefenen van hun beroep. In 2011 gebeurden er in Peru 1454 ongelukken in de mijnsector met handicap tot gevolg. Nog eens 52 mijnwerkers lieten dat jaar het leven. Daarbovenop kampen duizenden werknemers in het Andesgebied met zeer ernstige aandoeningen, veroorzaakt door hun werk.

De *fos*-partners van het Waardig Werk programma in de Andes nemen deze thematiek zeer ernstig en staken in 2012 de koppen samen tijdens een regionaal overleg over de thematiek.

Via het *fos*-programma werden dit jaar ook vormingen gegeven en studies gemaakt over veiligheid en gezondheid op het werk (VGW), met een aantal successen tot gevolg. Zo zijn in Peru reeds VGW-clausules in cao's opgenomen en is er onder leiderschap van de Peruviaanse mijnwerkersfederatie een nieuwe wet (plus reglementering!) gekomen rond VGW in alle sectoren.

Maar de uitdagingen blijven talrijk. VGW is een fundamenteel arbeidsrecht. Dankzij de uitwisseling van kennis en ervaringen tijdens deze regionale bijeenkomst zullen partners sterker staan om eisen te stellen en gecoördineerde allianties aan te gaan om dit recht af te dwingen. ☆

ZUID-AFRIKA STAKINGSGOLF ONDER DE LOEP

Twee zeer belangrijke en ingrijpende gebeurtenissen hebben 2012 gekenmerkt zowel voor de Zuid-Afrikaanse samenleving in haar geheel, als voor onze partners in het bijzonder. Op 16 augustus 2012 kostte een mijnwerkersstaking in Marikana het leven aan 34 mijnwerkers. Een 80-tal anderen raakten gewond. De mijnwerkers kwamen in actie voor het bekomen van een hoger loon en tegen de slechte werk- en levensomstandigheden waar zij dagelijks mee geconfronteerd worden. Deze staking gaf aanleiding tot een stakingsgolf in de mijn- en de agrarische sector in heel Zuid-Afrika. Dit maakte van 2012 het jaar met de meeste protestacties sinds het einde van het apartheidsregime.

De mijnwerkersstaking kan gezien worden als een (droef) hoogtepunt van een bredere strijd van Zuid-Afrikaanse arbeiders in verschillende sectoren. De meeste arbeiders kunnen niet in hun levensonderhoud voorzien en voelen zich machteloos ten opzichte van de werkgevers en de staat. Bovendien voelden ze zich niet meer vertegenwoordigd door de traditionele vakbonden.

De stakers stuurden luid en duidelijk de volgende boodschap de wereld in: zolang de ongelijkheid en onrechtvaardigheid niet wordt aangepakt, zullen sociale spanningen blijven bestaan en gewelddadige uitbarstingen onvermijdelijk zijn. Werkende armen hebben laten verstaan dat ze het niet meer pikken gemarginaliseerd te worden door het beleid en de bedrijven. De armen zullen niet voor altijd blijven zwijgen. Onze partners geven hen een stem. ☆

PALESTINA DE SOCIALE STRIJD WERPT ZIJN VRUCHTEN AF

Stilletjes aan beginnen de Palestijnen die leven op de Westelijke Jordaanoever de kracht van vakbondsacties te ontdekken. Onder impuls van de vakbonden, waaronder ook *fos*-partner PGFTU, werden in 2012 pleinen bezet, werd het openbaar vervoer lam gelegd en staakten ambtenaren. Het zijn tekens van de steeds sterker wordende vakbonden, die sociale rechtvaardigheid eisen.

De financiële crisis die de Westelijke Jordaanoever treft, wordt gezien als de oorzaak van het protest. De stijgende prijzen en de lage lonen creëren bij de Palestijnen het bewustzijn dat het economische beleid faalt.

De VS en de EU beloofden elk 200 miljoen dollar financiële hulp te geven. Verschillende EU-landen stortten geld samen met de Verenigde Arabische Emiraten en Oman. Dit maakte het mogelijk om op korte termijn de lonen van de ambtenaren uit te betalen. De plotse steun van de internationale gemeenschap is een vrij nieuw gegeven in de geschiedenis van de Palestijnse Autoriteit (PA).

Als de vakbonden er in slagen hun draagvlak verder uit te bouwen, kunnen zij op termijn belangrijke resultaten boeken. Op 7 oktober werd al een minimumloon ingevoerd in de privé- en publieke sector, hoewel dit nog steeds erg laag ligt. De strijd is nog niet gestreden, maar beetje bij beetje worden stappen vooruit gezet! ☆

Financieel verslag

fos geeft jullie graag de financiële info voor het jaar 2012

Activa	
Vaste activa	559.018
Vlottende activa	1.390.144
Totaal van de activa	1.949.162

Passiva	
Eigen vermogen	1.054.824
Schulden en voorzieningen	894.338
Totaal van de passiva	1.949.162

Kosten 2012	
Huisvestingskosten	12.122
Computermaterialen	15.119
O&H burelen	8.834
Werkingskosten	73.342
Personeelskosten	671.714
Afschrijvingen waardeverminderingen	53.988
Belastingen	1.790
Financiële kosten	19.528
Subsidies fos werking Noord&Zuid	4.737.103
Totaal	5.593.539
Saldo van het boekjaar	-1.358

Opbrengsten 2012	
Diversen	46.236
Gemeenschappelijke actie	70.287
Giften	77.653
Subsidies	5.395.903
Andere bedrijfsopbrengsten	1.385
Financiële opbrengsten	717
Totaal	5.592.181

fos sluit het boekjaar af met een negatief resultaat van 1.358 euro

Uitgaven

fos heeft een gemiddeld jaarinkomen van 5,6 miljoen euro.

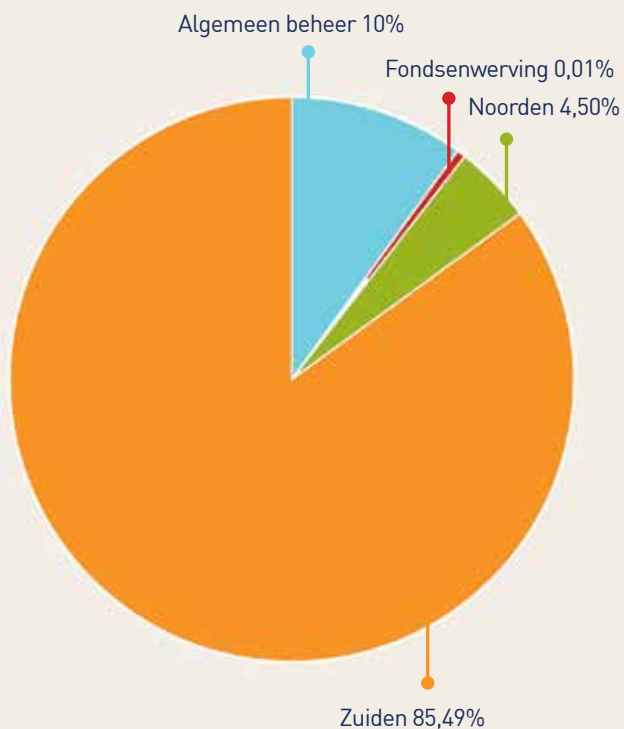
Gemiddeld 85,49% van de middelen gaan naar het Zuiden. Hiermee steunen we partnerorganisaties op basis van gemaakte afspraken en plannen.

We besteden 4,5% van de middelen aan noordwerking.

Zo'n 0,01% besteden we aan fondsenwerving.

Gemiddeld 10% van onze middelen worden gespendeerd aan algemeen beheer.

Grafiek uitgaven

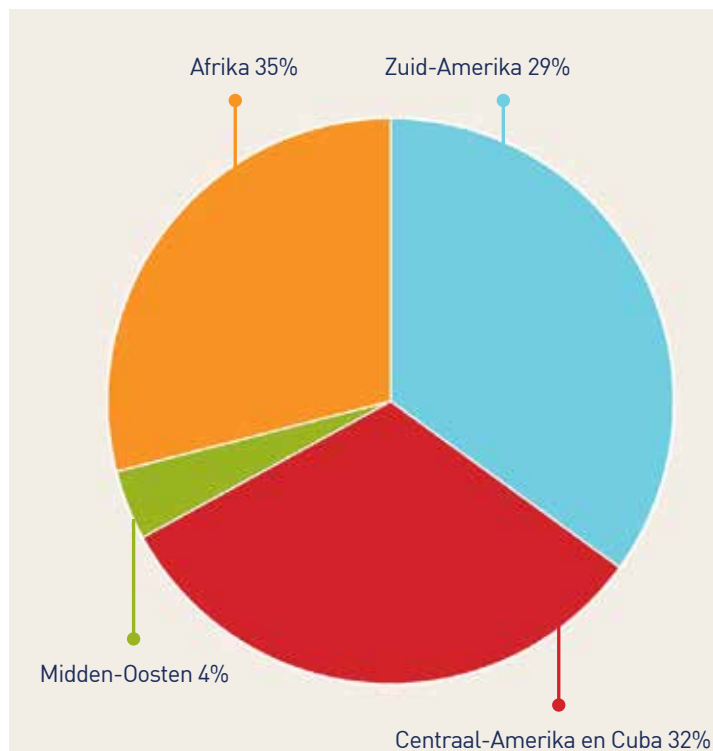

Uitgaven per regio

Voor elke 100 euro die naar het Zuiden gaat, gaat naar:

Afrika	35,00 euro	35%
Midden-Oosten	4,00 euro	4%
Centraal-Amerika & Cuba	32,00 euro	32%
Zuid-Amerika	29,00 euro	29%

Grafiek continenten

Wie steunt fos?

Om toegang te krijgen tot subsidies (EU, DGD) voor projecten in Noord en Zuid, moet **fos** zelf instaan voor een deel van de middelen. **fos** kon in 2012 rekenen op de steun van:

PARTICULIEREN

HET PROVINCIEBESTUUR VAN

Antwerpen
Limburg
Vlaams-Brabant
Oost-Vlaanderen
West-Vlaanderen

STADS- EN GEMEENTEBESTUREN

Brugge
Kapellen
Herk-de-stad
Meise
Schoten
Destelbergen

DIVERSE ORGANISATIES EN BEDRIJVEN

11.11.11
van OS via CFP
CFP
Stichting Antoon Spinoy
P&V
Multipharma
TMWW
Voedingssector Sociaal Fonds
Petroleumsector Sociaal Fonds
Vrienden voor Cuba
Entraide & Fraternité
FNV
Nationale Loterij

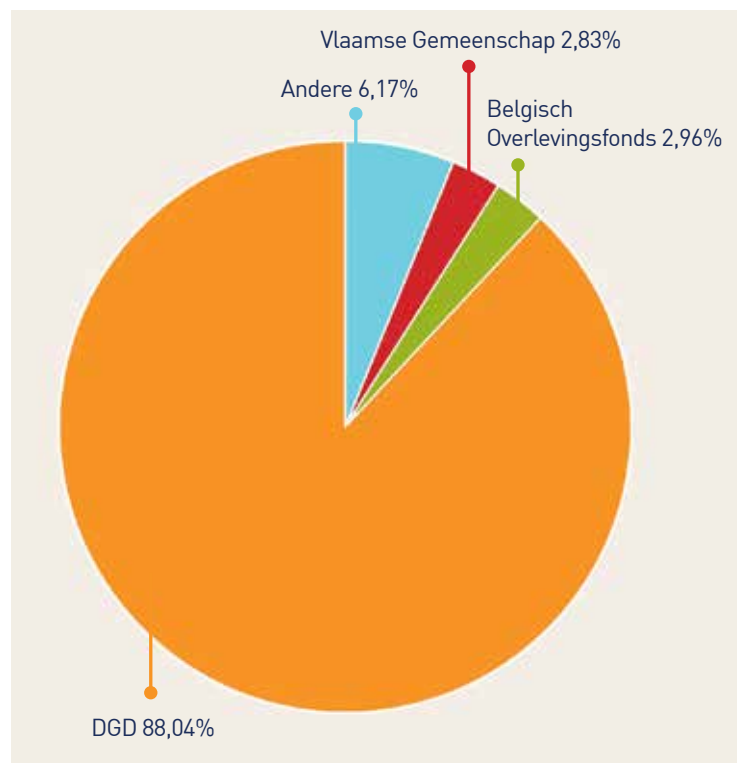
SOCIALISTISCHE BEWEGING

NVSM
sp.a
Algemene Centrale
Algemene Centrale Antwerpen
ABVV West-Vlaanderen
ACOD Ministeries
ACOD Openbare Diensten
Werkerswelzijn Brugge
Bond Moyson West-Vlaanderen jeugddienst
Bond Moyson West-Vlaanderen
Bond Moyson Oost-Vlaanderen
De Voorzorg Limburg
De Voorzorg Antwerpen

VOOR DE FINANCIERING VAN DE PROJECTEN EN PARTNERWERKING IN NOORD EN ZUID, KON FOS REKENEN OP DE STEUN VAN

Federale Overheid, Directie-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking - DGD
Europese Commissie
Vlaamse overheid

Herkomst van financiering

Verslag 2012

De rekeningen van **fos** boekjaar 2012 werden ter controle voorgelegd aan Ernst & Young.

De jaarrekening en het revisoraal verslag werden neergelegd op de algemene vergadering van 20 juni 2013 en kunnen geraadpleegd worden op de website van fos www.fos-socsol.be.

De jaarrekening werd ook neergelegd bij de Nationale Bank van België, waar alle cijfers vrijblijvend kunnen opgevraagd worden.

*Raadpleeg het volledige
jaarverslag 2012 (150 blz.)*

online

www.foslink.be/jaarverslag

in de brievenbus

aanvragen via info@fos-socsol.be
of via 02/552 03 00

IK KOOK VAN WOEDE

Bijna 1 miljard mensen lijdt vandaag honger. Dat is 1 op 8. Nog eens 1 miljard mensen heeft geen toegang tot kwalitatief en gezond voedsel. Toch produceert de wereld vandaag 1,5 keer meer voedsel dan nodig om iedereen te voeden. Dat is schandalig, maar ook hoopvol. Want met veel goede wil - en de nodige politieke druk - kunnen we het probleem oplossen. Toon je verontwaardiging en kook mee van woede!

Check
de soepacties
in jouw buurt
en doe mee.

www.ikkookvanwoede.be

ZATERDAG 21 SEPTEMBER ★ KICK-OFF

Tijdens dit grootse lanceringsmoment kom je te weten hoe jij kan meekoken van woede, krijg je premières van filmpjes te zien, kan je campagnemateriaal meenemen en maakt een bekende topchef de 'Ik Kook Van Woede'-soep.

18-20 OKTOBER 2013 ★ SOEPACTIE

Een heel weekend lang, van 18 tem 20 oktober, wordt er overal in Vlaanderen soep geserveerd. Zo zetten we de voedselproblematiek in de kijker. We tonen dat we 'koken' van woede, omdat honger een onrecht is.

Lees alles over de 11.11.11-campagne op www.ikkookvanwoede.be

DE LANDBOUWGROND DIE NODIG
IS OM DE VRAAG NAAR
BIOBRANDSTOFFEN TE DEKKEN,
KAN 127 MILJOEN MENSEN VOEDEN

ER IS GENOEG VOEDSEL EN TOCH IS ER HONGER | WWW.11.11.BE

11.11.11
WORLD WIDE HUNGER

IK KOOK
VAN WOEDE
11.11.11

ER IS GENOEG
VOEDSEL
EN TOCH IS ER
HONGER

Het associatieakkoord tussen de EU en Centraal Amerika werd dit jaar goedgekeurd. Een akkoord waar de regio volgens de FAO niets dan voordelen kan uithalen. Zo kan zij voortaan onbeperkt en zonder importheffingen biobrandstoffen exporteren naar de EU, die door haar stimuleringsbeleid van schonere benzine, een onverzadigbare afzetmarkt biedt. Een kans op nieuwe inkomsten en werkgelegenheid, zo luidt het. De schaduwzijde van al die nieuwe bedrijvigheid in de regio wordt in de praktijk echter steeds duidelijker.*

FOTO BOVEN De suikerrietplantages leveren voornamelijk slecht betaalde, zware tijdelijke arbeid op.

FOTO LINKS Bewapende privébewakers van de palmplantages houden de dorpingen constant in de gaten

FOTO ONDER Familieleden rouwen bij het lichaam van een overleden boer. Kleine boeren worden met geweld verdreven van hun gronden.

De prijs die Centraal-Amerika betaalt voor biobrandstoffen

De machtige kapitaalconsortia in Centraal-Amerika hebben al lang begrepen dat de exportmarkt voor biobrandstoffen erg lucratief is en maken gretig gebruik van het positieve signaal van de FAO. De Pellas-groep uit Nicaragua en de Pantaleon-groep uit Guatemala hebben grootschalig ingezet op de aankoop van nieuwe grond en suikerfabrieken in de regio, om zich naast de lucratieve verkoop van suiker, ook de groeiende ethanolmarkt toe te eigenen. Centraal-Amerika wordt in hoog tempo ingericht voor de exportmarkt van biobrandstof naar de EU. In Guatemala steeg het areaal bebouwd met suikerriet in 5 jaar van 189.000 naar 270.000 ha en het areaal oliepalm in 7 jaar van 32.000 naar meer dan 100.000

ha. In 2010 exporteerde Guatemala al 276 miljoen liter bio-ethanol, waarvan 87% bestemd was voor de EU-markt. Vergelijkbare groeicijfers zien we in Honduras en Nicaragua en het einde is nog lang niet in zicht.

SUBTIELE EN GEWELDDADIGE VERDRINGING

In tegenstelling tot de beweringen van de FAO ondervinden kleine boeren in de praktijk de bittere gevolgen van deze oprukkende monoculturen. In Nicaragua vragen suikerfabrieken aan steeds meer kleine landbouwers om hun land te verkopen of het te verhuuren voor de productie van suikerriet. De verdringing kan ook veel gewelddadiger verlopen. In Bajo Aguán in Hon-

duras is al meer dan 3 jaar een hoog oplopend grondconflict gaande, tussen grootgrondbezitter Miguel Facussé en de georganiseerde kleine boeren (MUCA). Facussé wil de productiegrond voor palmolie uitbreiden, terwijl de kleine boeren diezelfde grond reeds jaren claimen voor voedselproductie; grond die hen was toegezegd onder de afgezette regering van Manuel Zelaya. Facussé terroriseert de boeren die zich verzetten tegen de grondont-ruiming, door geplande moordaanslagen door zijn privéleger. Hierdoor zijn tussen 2010 en 2012 al meer dan 45 boeren vermoord.

Margarita Méndez vertelt hoe haar man om het leven kwam: "Hij liep naar buiten om zijn moeder te bezoeken.

Wil je graag meer weten?

Lees dan de *fos*-brochure “De strijd voor arbeidsrechten in de suikerrietsector in Centraal-Amerika.”

Bestellen kan door te mailen naar info@fos-socsol.be

Toen hij bij de straat kwam, verscheen er opeens een man op een motor die hem neerschoot, voor de ogen van onze dochters. Ze zagen alles en ik kon niets doen. Onze vierde dochter was net een paar dagen geleden geboren. We proberen ons in leven te houden door wat te zaaien op grond die niet van ons is, ook al is die ons toegezegd. Verder werken we wat op de oliepalmsplantages. We leven onder constante repressie van de privébewakers van Miguel Facussé.”

In Petén (Guatemala) heeft de Pellas-groep in 2011 de suikerfabriek Chabil Utzaj opgekocht. De aankoop van de fabriek betekende een geweldadige ontruiming van 14 inheemse q’eqchi gemeenschappen, die al generaties lang hun voedsel verbouwden op gepachte grond van lokale grondeigenaars (die deze grond in het verleden eveneens van de q’eqchi’s afnamen). De suikerfabriek bood de grondeigenaars geld voor de verkoop of de verhuur van grond voor suikerriet, met als gevolg dat de q’eqchi’s hun biezen konden pakken.

“Er waren opeens honderden politieagenten, militairen en privébewakers van de suikerfabriek. Ze verdreven ons met puur geweld, verbrandden onze oogsten, beschuldigden ons van invasie en bedreigden ons met de dood als we het lef hadden terug te keren. Die miljonairs uit andere landen zijn de werkelijke bezetter! Wij zijn hier geboren en onze voorouders hebben deze grond nog bewerkt. We vragen geen aalmoes, maar alleen dat ons recht wordt gerespecteerd de grond te bewerken. Zonder die grond wacht ons alleen miserie en ondervoeding, want we voeden ons niet met suikerriet en al helemaal niet met palmolie.” (J.M.C.C. gemeenschap Bella Flor, volledige naam werd om veiligheidsredenen niet gegeven).

GEEN GOUDEN EIEREN

Bovenstaande voorbeelden tonen aan dat de expansie van de agro-industrie wel degelijk gepaard gaat met een verdringing van de kleinschalige voedselproductie. Zij brengt daarmee niet alleen de voedselzekerheid van kwetsbare groepen in gevaar, maar ook die van de hele bevolking in de regio. Met uitzondering van Nicaragua, zijn alle landen van Centraal-Amerika de afgelopen decennia veranderd van voedselexporteurs in grootschalige voedselimporteurs. Dit maakt de toegang tot voedsel enorm afhankelijk van fluctuaties van voedselprijzen op de wereldmarkt en zorgt voor prijsstijgingen, die de hele bevolking zal voelen.

”Zonder grond wacht ons alleen miserie en ondervoeding

Daarnaast gaat de uitdijende agro-industrie gepaard met grote milieuproblemen en weinig hoogwaardige werkgelegenheid. De agro-industrie levert voornamelijk slecht betaalde, zware tijdelijke arbeid op, die vaak informeel (zonder arbeidsrechten) en via koppelbazen wordt aangeboden. De mogelijkheden om vakbonden te organiseren zijn klein, en pogingen hiertoe worden hardhandig de kop ingedrukt. Voor de werkende bevolking van Centraal-Amerika is de huidige ontwikkeling dus eerder verontrustend. De lucratieve markt voor biobrandstoffen is voor haar alvast geen kip met gouden eieren. ★

N.B: Dit artikel werd geschreven op basis van materiaal van Giorgio Truchi, journalist Centraal-Amerika voor de internationale voedingsbond IUF.

Afval: het groene goud van de toekomst

fos-partners in het Zuiden luiden de alarmbel over de groeiende vraag naar biobrandstoffen vanuit Europa, dat tegen 2020 10% van de brandstof voor transport uit hernieuwbare energie wil halen en voor de grondstoffen naar het Zuiden kijkt. Het 'groene' beleid dat hier bij ons gevoerd wordt, heeft rechtstreekse gevolgen voor het Zuiden.

We laten hierover Vlaams **sp.a** parlementslicd **Bart Martens** aan het woord, sinds jonge leeftijd actief in de milieubeweging in Vlaanderen.

Bart: "Milieubeleid is voor mij in essentie een verdelingsbeleid. We moeten niet alleen de welvaart willen verdelen, maar ook onze aarde: de vruchtbare grond, de atmosfeer en de natuurlijke grondstoffen. Er moet een juiste verdeling zijn tussen Noord en Zuid, maar ook tussen generaties. Je kan niet met jouw generatie alles opsouperen, en niet kijken naar de toekomst. We moeten onze voorraden veel duurzamer gaan beheren.

Dat die voorraden beperkt zijn, dat bewijst onze aarde ons. De klimaat-

verandering is te wijten aan de te hoge snelheid en te grote intensiteit waarmee we onze fossiele brandstoffen aan het verbranden zijn. In enkele eeuwen souperen we de fossiele brandstoffen op die in een periode van miljoenen jaren werden opgebouwd. Die reserves worden ondertussen aangevuld met onconventionele fossiele brandstoffen zoals schaliegas, olie uit teerzanden en schalieolie. Die nieuw aangeboorde bronnen remmen de zoektocht naar alternatieve, echt hernieuwbare bronnen enigszins af en zorgen ervoor dat de "pool" van fossiele brandstoffen alleen maar groter wordt en veel meer CO₂ in de atmosfeer kan terecht komen dan het klimaat kan verdragen. Bovendien levert de ontginning van onconven-

tionele bronnen bijkomende milieuproblemen op. Vooral omwille van het klimaat moeten we dus dringend op zoek gaan naar hernieuwbare alternatieven voor de verwoestende koolstof. Een van die alternatieven zijn de biobrandstoffen.

Biobrandstof is een algemene verzamelnaam die gegeven wordt aan de verschillende soorten brandstoffen die gemaakt worden uit biomassa, de biologisch afbreekbare fractie van producten uit de landbouw, bosbouw of ander afval. De bekendste soorten zijn bio-ethanol en biodiesel. Bio-ethanol bekom je door het fermenteren van suikers uit gewassen als maïs, tarwe, suikerriet of -biet. Biodiesel wordt gewonnen uit plantaardige oliën, uit

palmnoten, soja en koolzaad. Bij het verbranden van biomassa komt er ook CO₂ vrij, maar doordat biomassa geproduceerd wordt uit planten, wordt ook CO₂ opgenomen. De redenering gaat echter niet helemaal op, want het duurt een hele tijd vooraleer een pas gezaaide plantage de volledige hoeveelheid CO₂ opneemt die ze afgeeft bij het verbranden van biomassa. De 'koolstofneutraliteit' waar vroeger mee geschermd werd, en die de grote promotor was van de biobrandstof, moeten we dus zeker met een korreltje zout nemen.

Maar waar nog veel meer kanttekeningen bij te maken zijn, zijn de indirecte neveneffecten van het gebruik van biobrandstoffen. Vooral in het Zuiden zijn de gevolgen vaak nefast. Net zoals heel wat landen in het Zuiden leverancier zijn van goedkoop veevoer voor ons vee, krijgen we eenzelfde me-

stoffen zijn?", vragen we aan Bart.

Bart: "Neen, dat helemaal niet. Biobrandstoffen zijn een mogelijkheid om ervoor te zorgen dat we minder fossiele brandstoffen gaan gebruiken, en dat is nodig! Maar we moeten kijken naar andere soorten biobrandstof. Nu wordt vooral gebruik gemaakt van de 'eerste generatie' van biobrandstoffen; dat zijn diegene die we halen uit landbouwgewassen of bossen. Biobrandstoffen van de 'tweede generatie' worden niet onmiddellijk uit voedsel gewonnen, maar uit oneetbare gewassen, plantenresten of oogstresten (stengels, wortels, grasvezels, groenten-, fruit- en tuinafval...). Biobrandstoffen van de 'derde generatie' worden gewonnen uit algen. Ze hebben het voordeel dat ze niet concurreren met voedselproductie of afhankelijk zijn van landbouwgrond. De productie van

In Noord-Europa staat men hiermee al veel verder; in plaats van de warmte die vrijkomt uit de koeltorens waar elektriciteit opgewekt wordt te laten ontsnappen in de lucht, wordt deze opgevangen, en wordt er een 'warmtenet' mee gecreëerd. De 'restwarmte' wordt opgevangen en voorziet delen van de stad van warm water of verwarming. Ook in ons land moeten we hier dringend werk van maken."

We moeten leren uit onze fouten van het verleden, en trachten een heel nieuw denkpatroon te volgen. Een rechtvaardig handelsbeleid waar niet alleen Europa profijt uithaalt, moet daar alvast deel van uit maken.

"En wat kunnen wij dan ondertussen doen?"

Bart: "Heel wat. Eerst en vooral: laat zoveel mogelijk je wagen staan. Aan gezien een elektrische wagen voor veel mensen nog onbetaalbaar is, zou ik kiezen voor een heel zuinige wagen i.p.v. een wagen op biodiesel. Biogas is zeker wel aan te raden, want het is gemaakt van de vergisting van afvalmateriaal. Dat brengt me meteen bij afval: 'Don't waste your waste'. Verspil je afval niet, het is goud waard. Zorg er thuis voor dat je composteert; werp je organisch afval niet zomaar bij het restafval, maar komposteer zelf of geef het mee met de GFT-ophaling. Al het GFT-afval dat in Antwerpen wordt opgehaald, gaat naar een gistingsinstallatie in Brecht bv, waar er biogas van wordt gemaakt! Afval, dat is het groene goud van de toekomst!" ✨

We moeten onze voorraden duurzamer gaan beheren

chanisme op vlak van biobrandstof. Europa beschikt niet over voldoende grond om planten te telen waar biobrandstof van gemaakt kan worden. Door de Europese richtlijn die ons verplicht om tegen 2020 10% van de brandstof voor transport uit hernieuwbare energie te halen, is er een enorme vraag naar biobrandstof, en gaan Europese leveranciers in het Zuiden op zoek naar producenten. De gevolgen zijn nu reeds duidelijk merkbaar. Heel veel land dat voor voedselproductie werd gebruikt, krijgt nu als bestemming de productie van biobrandstof. De voedselprijzen op de lokale markten stijgen, voedseltekorten dreigen, enz... Historische gebruikers van gronden verliezen hun land aan grote bedrijven en hebben niet langer zeggenschap over de bestemming van hun gronden. Vandaar dat we spreken over landroof of landgrabbing."

"Moeten we dan tegen de biobrand-

beiden zit momenteel echter nog in een experimentele fase en wordt nog niet op grote schaal toegepast.

Toch vinden we het bij **sp.a** belangrijk om nu reeds in de klim naar 10% biobrandstof voor het transport, een stijgend percentage in te bouwen voor biobrandstoffen van de tweede of derde generatie. Ook de Europese Commissie heeft een voorstel gelanceerd om biobrandstoffen die zijn afgeleid van voedsel, te beperken tot maximaal 5% van de brandstoffen die een land omzet.

Eigenlijk zou gans ons denken en zoeken naar energie moeten veranderen. In plaats van alleen op zoek te gaan naar nieuwe energiebronnen, moeten we rond kijken en nagaan waar er energie verloren gaat. Dan zouden we niet meer hoeven zoeken naar energiebronnen uit het Zuiden.

YVES VAN GIJSEL

woont en werkt in Havana, de hoofdstad van Cuba en is er landencoördinator voor het fos-programma in Cuba

OP BEZOEK BIJ

Yves in Cuba

Yves woont en werkt al 5 jaar voor *fos* in Cuba. Hij neemt ons een dag mee op pad in Havana.

MAANDAG 13 MEI 2013

Begin van de week, routineus sta ik om half zeven op. Na het ontbijt breng ik mijn 2 dochters met de wagen naar school. Gelukkig is er in Havana geen noemenswaardige ochtendspits en zijn er nooit lange files, wegens het beperkte aantal auto's.

Na 20 minuutjes ben ik terug thuis, een minuut later stap ik het kantoor binnen. Razend snel, het kantoor is namelijk thuis. In Cuba is huisvesting een probleem met hoge huurprijzen tot gevolg, zowel voor huizen als voor kantoren. Het is mijn eerste ervaring met thuiswerk en het heeft zijn voor- en nadelen. Geen tijdsverlies wegens verplaatsingen, maar het werk blijft bij de hand en dan is het verleidelijk om 's avonds of in het weekend door te werken. Gelukkig roept mijn vrouw Susan me dan tot de orde, zodat de overuren niet uit de hand lopen.

De eerste taak van de dag is mails nakijken. Na 5 jaar blijft het nog steeds moeilijk vrede te nemen met de hemeltergende traagheid van de internetverbinding die via de telefoon gebeurt. Breedband is te duur, 700 € per maand, dus geen chat, skype, enz. Vandaag loopt om 15u de dead-

line af voor het indienen van een projectvoorstel bij de Europese Unie.

Samen met onze Cubaanse partner CENESEX en de Italiaanse ngo GVC hebben we een voorstel uitgewerkt om 3 universiteiten te helpen bij het promoten van het recht op eigen seksuele geaardheid. Doordat 2 weken geleden een belangrijke partner afhaakte, moesten nieuwe partners opgenomen en het oorspronkelijke project grondig herwerkt worden. Zaterdag werd het voorstel pas afgewerkt. Vandaag lees ik alles nog eens na, ik druk het af en breng het dos-

preventie van borst- en cervixkanker. In het nieuwe programma willen ze breder gaan en de preventie van niet-overdraagbare ziekten versterken. Hierbij willen ze focussen op het verbeteren van de levensstijl van de vrouwen: minder roken, meer sporten, betere eetgewoonten, enz. In de

De socio-economische veranderingen laten niemand ongemoeid

sier op tijd binnen bij de EU-delegatie. Terug op kantoor werk ik verder aan het nieuwe programmavoorstel 2014-2016 voor DGD.

Na het middagmaal vertrek ik naar een vergadering met Oneida en Maritza, de 2 projectverantwoordelijken bij onze gezondheidspartner FMC, de Cubaanse vrouwenorganisatie. De voorbije jaren werkten we rond

vergadering opperen ze de idee om van het project gebruik te maken om de inhoud van de opleidingscursus voor hun gezondheidsbrigadisten te actualiseren.

Op het einde van de vergadering komt het interne herstructureringsproces van FMC aan bod. De nieuwe richtlijn van de partij stelt dat kaderleden van de massaorganisaties

voortaan niet meer dan 10 jaar op post mogen blijven. Waarschijnlijk moeten ze beiden na het FMC-congres in maart 2014 opstappen. De socio-economische veranderingen die Raúl Castro doorvoert, laten niemand ongemoeid. Ze zijn er niet helemaal gerust in; waar zullen ze terecht komen?

Na de vergadering pik ik mijn jongste dochter op. Terug op kantoor beantwoord ik alle mails die in de loop van de dag binnenkwamen. Om 6 uur zit de werkdag erop. Na het avondmaal wandelen we nog even met de hond. Daarna kranten lezen, wat tv kijken en om elf uur lichten uit. Morgen opnieuw vroeg uit de veren! ★

FOTO'S REPORTERS

KEUKENTIP VAN YVES

Cubaanse Ajiaco

Ajiaco is een typische en traditionele Cubaanse hutsepot, met vlees en verschillende soorten knollen en wortels. Volgens het oorspronkelijke Cubaanse recept moet alles in één pan langdurig koken. Het is ook mogelijk het vlees en de knollen apart te koken en pas kort voor het opdienen te mengen. Serveren met maniok-chips (verkrijgbaar in de Wereldwinkel) of brood.

INGREDIËNTEN (12 PERS.)

VLEES ■ 250 gr. gerookt spek ■ 500 gr. stukjes varkensvlees ■ halve kip ■ 500 gr. halskarbonades of varkensribbetjes ■ 500 gr. stoofvlees ■ 7 liter water

MAÏS EN "VIANDAS" (KNOLLEN EN WORTELS) ■ te koop in Aziatische en Afrikaanse winkels. Kijk wat je kan vinden, zolang het maar tropische knollen zijn. Mocht je toch niet alles vinden, voeg dan 500 gr. pompoen, 500 gr. gewone aardappel, 500 gr. rapen en wat meer maïs toe ■ 250 gr. witte malanga (macabo, cocoyam) ■ 250 gr. gele malanga ■ 250 gr. ñame of yamswortel ■ 2 groene bakbananen ■ 2 rijpe bakbananen ■ 4 maïskolven ■ 500 gr. yuca of maniok ■ 500 gr. zoete aardappel ■ 2 citroenen

DE "SOFRITO" OF SMAAKMAKER ■ Twee eetlepels uitgebakken spekvet (olijfolie als alternatief) ■ 1 grote zoete chilipeper of een paar kleintjes (groene paprika als alternatief) ■ 1 grote ui ■ 1 pakje gezeefde tomaat ■ 3 tenen knoflook ■ 2 theelepels zout (naar smaak meer)

BEREIDING

SOFRITO ■ De fijngesneden zoete chili of groene paprika, ui en knoflook zachtjes laten smoren in varkensvet/olijfolie ■ gezeefde tomaat en zout toevoegen. Dit is de smaakmaker, die wordt toegevoegd op het moment dat de knollen bij het vlees worden gedaan.

AJIACO ■ Snijd het gerookte spek (met zwaard) of de magere spekklappen in min of meer hapklare repen ■ hak de kip in stukken en doe ze in een grote pan met ongeveer 7 liter water ■ Laat +/- een uur koken ■ Voeg hier het in stukjes gesneden varkensvlees, stoofvlees en de varkensribbetjes aan toe ■ Laat het geheel nogmaals een uur koken. Indien nodig afschuimen en als er veel vet op komt drijven, dit voorzichtig afscheppen en bewaren ■ Maak nu de knollen schoon en snijd ze in stukken. Snijd de maïskolven in dikke plakken. Schil en snijd de bakbananen in plakken en besprenkel ze met citroensap ■ Voeg als het vlees zacht is de sofrito, de knollen en de maïs toe, in volgorde van het lijstje ingrediënten ■ Laat het geheel een uur koken, af en toe voorzichtig roeren ■ Proef als alle onderdelen gaar zijn en voeg zout en peper naar smaak toe. Het moet een dikke soep zijn (vergelijkbaar met erwtensoep). Als de soep te dun is, prak dan een paar stukken knol fijn en roer die door de massa.

IK KOOK VAN WOEDE

*Er is genoeg voedsel
en toch is er honger*

Toon je verantwoordiging
IK KOOK VAN WOEDE.BE

Wereldwijd lijden 870 miljoen mensen honger. Dat is 1 op 8. Nog eens 1 miljard mensen heeft geen toegang tot kwalitatief en gezond voedsel. Toch wordt er genoeg voedsel geproduceerd om de wereld 1,5 keer te voeden.

Kook jij ook van woede bij zoveel onrecht?

Vraag aan onze politici om werk te maken van een écht beleid tegen de honger en neem deel aan één van de vele lokale Ik Kook Van Woede soepacties. Of organiseer er zelf één.

Check
de soepacties
in jouw buurt
en doe mee.

www.ikkookvanwoede.be

11.11.11

VECHT MEE TEGEN ONRECHT

BE30 0000 0000 11 11

2015
DE MILLENNIUMDOELSTELLINGEN
DE TIJD LOOPT

191 landen ondertekenden een akkoord om tegen 2015 de armoede in de wereld te halveren. Voer samen met de Vlaamse Noord-Zuidbeweging actie om de politici aan hun belofte te herinneren én de lat hoger te leggen. Armoede moet de wereld uit! www.detijddloopt.be

fos
SOCIALISTISCHE
SOLIDARITEIT

Driemaandelijks tijdschrift
9de jrg. - nr. 3 jul. aug. sept. 2013
v.u. Annuschka Vandewalle
tel 02 552 03 00 - info@fos-socsol.be

België - Belgique
P.B. - P.P.
Gent X
1/2348
P 308571